

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

СУЧАСНА ПРИКЛАДНА ЛІНГВІСТИКА

Частина II

**Дніпро
2023**

УДК 81'1(477)

ББК 81'2 УКР

С 91

*Ухвалено до друку Науково-методичною радою Вищого навчального приватного закладу «Дніпровський гуманітарний університет»
(протокол № 4 від 21 грудня 2023 р.)*

*Ухвалено до друку Вченою радою Вищого навчального приватного закладу
«Дніпровський гуманітарний університет»
(протокол № 4 від 28.02.2023 р.)*

Сучасна прикладна лінгвістика. Збірник наукових праць. Дніпро: ВНПЗ «ДГУ», 2023. Ч. II. 255 с.

(в авторській редакції)

У збірник увійшли наукові дослідження, які були оприлюднені на міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні погляди на прикладну лінгвістику» (09 листопада 2023 року). Тематика статей охоплює актуальні питання щодо розвитку та становлення прикладної лінгвістики.

Матеріали наукових досліджень можуть бути використані у практичній діяльності фахівців вказаних напрямів діяльності та у навчальному і виховному процесах закладів освіти.

ISBN 978-966-981-879-9

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Лежнёва Тетяна Миколаївна – кандидат юридичних наук, доцент, проректор Вищого навчального приватного закладу «Дніпровський гуманітарний університет»

Крашеніннікова Тетяна Валеріївна – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри міжкультурної комунікації та соціально-гуманітарних дисциплін Вищого навчального приватного закладу «Дніпровський гуманітарний університет»

Дудник Олена Володимирівна – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри міжкультурної комунікації та соціально-гуманітарних дисциплін Вищого навчального приватного закладу «Дніпровський гуманітарний університет»

Холод Ірина Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри міжкультурної комунікації та соціально-гуманітарних дисциплін Вищого навчального приватного закладу «Дніпровський гуманітарний університет»

Хмель-Дунай Галина Миколаївна – кандидат біологічних наук, доцент, доцент кафедри міжкультурної комунікації та соціально-гуманітарних дисциплін Вищого навчального приватного закладу «Дніпровський гуманітарний університет»

Негодченко Ольга Петрівна – старший викладач кафедри міжкультурної комунікації та соціально-гуманітарних дисциплін Вищого навчального приватного закладу «Дніпровський гуманітарний університет»

Мірошник Андрій Дмитрович – провідний фахівець відділу організації наукової роботи, міжнародних зв'язків та академічної мобільності Вищого навчального приватного закладу «Дніпровський гуманітарний університет»

© ВНПЗ «ДГУ», 2023

© Автори, 2023

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
------------------------	----------

Алексєєв Артур. Взаємодія знань корпусної лінгвістики та інформаційних технологій у навчальному процесі	6
Андрішко Олег. Матеріали до словника міжмовних омонімів: українська мова й ізоляти / некласифіковані мови Африки	15
Варакута Марина. Мистецтво говоріння і слухання: ключі до ефективного спілкування.....	25
Василенко Наталія. Літературний портрет Катеринослава. Іван Манжура (1851-1893) – український поет-казкар, вчений-фольклорист. Концептуальні роздуми та музейні інтерпретації	34
Глущенко Ганна. Практичний досвід перекладу літератури за допомогою нейромережі: переваги та виклики	43
Дудник Олена. Політика українізації напр. XX – на поч. XXI ст	53
Квітінська Ліана. Короткий екскурс у історію етносеміотики, питання та перспективи розвитку етносеміотики як науки.....	61
Корсунська Вікторія. Kommunikative Kompetenz als Element der interkulturellen Kommunikation und der beruflichen Interaktion eines Individuums in der gegenwärtigen Stufe der gesellschaftlichen Entwicklung	73
Крашеніннікова Тетяна. Роль мов у сприйнятті народів як націй	87
Лимар Андрій. Державна політика формування гуманітарної складової професійної ідентичності особистості студента.....	93
Natsiuk Maryana. Osidak Viktoriia. Applying multilingualism in foreign language teaching	103
Негодченко Ольга. Відображення етнокультури у творах Миколи Пимоненка.....	113
Нежива Ольга. Предметно-мовне інтегроване навчання іноземних мов у закладах вищої освіти.....	124
Поповський Анатолій. Дбаймо про культуру мови – державотворчого коду нації	132
Rakutienė Silvija, Butrimė Edita. Development of personal competences at a specialized university – a changing paradigm of traditional education	140
Руколянська Наталія. Терміни на позначення абстрактних понять у субмові кримінального процесуального права.....	151
Сергієнко Наталія. Мовні аспекти юридичної термінології у сучасному законодавстві.....	159
Сковронська Ірина. Сучасні виклики та чинники збереження національної ідентичності українців	167
Sukhoviyi Vitalii. In the beginning was the word? Language and national consciousness. Ukrainian case	175
Хмель-Дунай Галина. До питання збереження автентичності в етнокультурному просторі.....	208

Холод Ірина. Особливості використання методології CLIL у викладанні англійської мови професійного спрямування	219
Шапошнікова Анастасія. Концепт «Паляниця» в етнографічних і фольклорних матеріалах, надрукованих наприкінці XIX – на початку XX ст.....	227
Шостак Оксана. Лінгвістичні інструменти для створення психологічної адаптації.....	236
Юрченко Анна. Музейне заняття «Як козаки у розвідку ходили»: захід на стику історії, археології та патріотичного виховання.....	244
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	253

Список використаної літератури

1. Васіна З. О. Український літопис вбрання: [книга-альбом] у т. 2. Київ: Мистецтво, 2006. 448 с.
2. Косміна О. Традиційне вбрання українців. Т.1. Балтія – Друк, 2008. 158 с.
3. Baltijos regiono tautinio kostiumo kišenių ornamentika. RES HUMANITARIAE. T. XVII. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla. 2015. 187–220. ISSN 1822-7708.
4. Barotė S. Klaipėdos krašto etninių drabužių vizuali tapatybė. Beigiamasis magistro darbas. Klaipėda, 2017. 61 psl.
5. Matulionienė E. The developmen of tekstile packets of the national kostume of Lithuania minor. Summary of doctoral Dissertation Humanities, Etnology, Klaipėda, 2018. 60 p.
6. Protėvių ženklai tradicinėje tekstilėje. Siuvinėjimai. Sudarytojai: Dalia Bernataite-Beliauskienė, Ramutė Kraujalienė, Vikma Žukauskienė. Vilniaus etninės kultūros centras, 2020, 88 psl.
7. Jurkuvienė T. Lietuvių tautinis kostiumas. Vilnius, Baltos lankos, 2006, 246 psl.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДОЛОГІЇ CLIL У ВИКЛАДАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ

Ірина ХОЛОД

*кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри міжкультурної
комунікації та соціально-гуманітарних дисциплін
ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»*

Стаття присвячена сучасним тенденціям у вивченні іноземних мов у професійному контексті в умовах глобалізації та інтенсивного розвитку міжнародної співпраці. Зазначається, що в сучасному світі фахівці все частіше стикаються з необхідністю спілкування та співпраці в англomовних середовищах, де відбувається обмін ідеями та реалізація проєктів.

Стаття підкреслює, що англійська мова вже давно перетворилася на ключовий інструмент для розуміння сучасного світу та високо важливою у сферах міжнародного бізнесу, академічних досліджень та технологічного спілкування. Ефективне володіння англійською стає пріоритетом для професіоналів різних галузей.

Особливу увагу авторка засередила на методиці CLIL (Content and Language Integrated Learning), яка поєднує вивчення мови та фахових предметів. Цей підхід вважається важливим інструментом для підготовки фахівців, здатних не лише ефективно використовувати англійську мову у відповідній галузі, але й здійснювати професійну діяльність на міжнародному рівні.

У статті розглядаються основні компоненти методики, а також особливості її використання у закладах вищої освіти та погляди вчених-методистів щодо її імплементації в університетах. Стаття висвітлює, як CLIL може бути ефективним інструментом для викладання англійської мови на спеціальностях, де вивчення мови пов'язане з конкретною професійною тематикою. Автор статті досліджує думки вчених-методистів, намагаючись

визначити виклики імплементації CLIL в університетських програмах на немовних напрямках.

Ключові слова: предметно-мовне інтегроване навчання, англійська мова як мова викладання, англійська мова професійного спрямування, методика викладання англійської мови як іноземної, заклад вищої освіти, міжнародна співпраця, культура.

The article is devoted to the current trends in learning foreign languages in a professional context in the context of globalisation and intensive development of international cooperation. It is noted that in today's world, professionals are increasingly faced with the need to communicate and collaborate in English-speaking environments where ideas are exchanged and projects are implemented.

The article emphasises that English has long been a key tool for understanding the modern world and is highly important in the areas of international business, academic research and technological communication. Effective English proficiency is becoming a priority for professionals in various fields.

The author focuses on the CLIL (Content and Language Integrated Learning) methodology, which combines language and professional subjects. This approach is considered to be an important tool for training specialists who are able not only to use English effectively in their professional fields, but also to carry out professional activities at the international level.

The article examines the main components of the methodology, as well as the peculiarities of its use in higher education institutions and the views of methodologists on its implementation at universities. The article highlights how CLIL can be an effective tool for teaching English in specialities where language learning is related to specific professional topics. The author of the article explores the opinions of methodologists in an attempt to identify the challenges of implementing CLIL in university curricula in non-linguistic areas.

Keywords: Content and Language Integrated Learning, English Medium Instruction, English for Specific Purpose, methods of teaching English as a foreign language, higher education institution, international cooperation, culture.

В умовах глобалізації та стрімкого розвитку міжнародної співпраці, вивчення іноземних мов в професійному контексті стає ключовою складовою успішної кар'єри та взаєморозуміння в міжнародному співтоваристві. Сучасні фахівці все частіше стикаються з необхідністю спілкування та співпраці в англomовних середовищах, де керівники, вчені та фахівці різних галузей обмінюються ідеями, розробляють та реалізують проєкти.

Актуальність вивчення англійської мови професійного спрямування підкреслюється тим, що англійська мова вже давно перестала бути лише засобом комунікації і стала ключем до розуміння сучасного світу та його потреб. Зокрема, в умовах стрімкого розвитку міжнародного бізнесу, академічних досліджень та технологічного спілкування, ефективне володіння англійською мовою стає пріоритетом для професіоналів різних галузей.

Методологія CLIL (*Content and Language Integrated Learning*), що поєднує вивчення мови та професійної тематики, у цьому контексті виступає важливим інструментом, спрямованим на підготовку фахівців, здатних не лише ефективно використовувати англійську мову у своїй галузі, але й здійснювати професійну діяльність на міжнародному рівні.

Різні аспекти предметно-мовного інтегрованого навчання висвітлені у дослідженнях таких українських вчених, як С. Бортник, Ю. Руднік, А. Ковальчук, Л. Мовчан, О. Павлова, Л. Монастирська та інші. Серед міжнародних дослідників питання використання предметно-мовного інтегрованого навчання у закладах вищої освіти активно вивчають: Кристіан Далтон-Пуффер розглядає аспекти риторики в межах CLIL, Даріо Л. Банегас визначає методи та переваги цієї методики, Джейсон Кенос зосереджує свої дослідження на процесі білінгвальної освіти з використанням CLIL, Кармель Кунан досліджує вплив CLIL на студентів, До Койл вивчає мотиваційні аспекти студентів під час впровадження цієї методики у навчальний процес. Девід Ласагабастер приділяє увагу ролі викладача під час використання технологій на заняттях, а Девід Марш визначає траєкторію розвитку методики CLIL.

Метою нашої розвідки є окреслити особливості використання методології CLIL у викладанні англійської мови на немовних спеціальностях у закладах вищої освіти та сфокусувати увагу на думках вчених-методистів щодо імплементації зазначеного методу в університетах.

Перш за все звернемо увагу на розбіжності в термінах, які вживаються як відповідники *Content and Language Integrated Learning*, оскільки немає однастайності у науковій та дидактичній літературі. Вперше термін CLIL був запропонований Девідом Маршем, дослідником у галузі багатомовної освіти 1994 році. Згодом учений тлумачить предметно-мовне інтегроване навчання як навчальний підхід, де освітній процес фокусується на двох аспектах одночасно. У цьому контексті додаткова мова, яка, зазвичай, не є рідною для

тих, хто навчається, використовується як інструмент для викладання та вивчення конкретного предмету. Під час навчання можливий двійний акцент, коли увага зосереджена або на змісті предмету, або на розвитку мовних навичок. У процесі навчання важливо враховувати обидва аспекти [7].

Український дослідник цієї методики Л. Мовчан розшифровує аббревіатуру CLIL як контекстно-мовне інтегроване навчання. А. Ковальчук використовує поняття «змістово-мовне інтегроване навчання» досліджуючи використання цієї методики у Швеції. Міжнародно використовуваний аббревіатурний термін CLIL визначає різноманітні концепції навчання, які об'єднують вивчення іноземної мови та предметний матеріал. У загальній функції, термін CLIL об'єднує різні форми навчання, фокусуючись на європейських та національних підходах. Вони усі спрямовані на використання іноземної мови для передавання та оброблення матеріалу з різних предметів. Зокрема, варіант двомовного (предметного) навчання набув особливої популярності в Німеччині [8].

Заняття, в яких використовується методологія CLIL, включають наступні компоненти:

1) *Зміст (content)* – здобуття знань, формування навичок та вмінь у конкретній предметній області. У методиці CLIL основною увагою є сам контент, тобто конкретний предмет, який служить орієнтиром для вивчення мови. Викладачі, які спеціалізуються в певній галузі, повинні мати глибокі знання академічної лексики та термінології, яку їхні студенти використовуватимуть для взаємодії під час занять.

2. *Спілкування (communication)* – практичне застосування іноземної мови у навчальному процесі, в процесі якого студенти набувають досвіду використання іноземної мови. З метою ефективного оволодіння мовою, викладачі мають сприяти студентам у засвоєнні основних граматичних конструкцій, а також необхідних термінів у відповідних предметних областях.

3) *Пізнання (cognition)* – розвиток когнітивних та розумових здібностей, що формують загальне розуміння.

4) *Культура (culture)* – визнання існування інших культур та розуміння себе як частини культури.

Методика CLIL впливає на розвиток ключових компетенцій студентів різних напрямів таких, як: медичні, технічні, гуманітарні та інші, у закладах вищої освіти. Її унікальність полягає в тому, що вивчення мови стає не просто окремою навчальною метою, а ефективним інструментом для освоєння конкретного предмета. Основний акцент при цьому робиться на розумінні та використанні спеціальних текстів та важливої предметної термінології, які стають невід'ємною частиною методики CLIL.

Ця методика передбачає інтеграцію мови у програму навчання, що стимулює студентів до розвитку як мовленнєвих, так і предметних навичок. Засвоєння необхідної термінології та розуміння специфіки текстів стає ключовим елементом успішного вивчення за методикою CLIL.

Зазначимо, що використання мови в контексті вивченого матеріалу вимагає не лише розуміння, а й активного залучення студентів у мовне середовище. Це підвищує їхню мотивацію використовувати мову в дискусіях та обговореннях тематичного матеріалу, що, в свою чергу, сприяє глибшому розумінню і осмисленню вивченого.

Нині методика CLIL успішно використовується як в університетах більшості країн Західної Європи (Німеччина, Франція, Бельгія, Фінляндія, Швеція, Чехія, Естонія, Польща, Латвія, Італія, Туреччина), так і Азії (Індії, Сінгапурі, Малайзії, Китаї, Японії та інших). Реалізація технології CLIL в різних країнах значно відрізняється в залежності від обраної моделі. На сьогодні поширено три моделі CLIL:

1. *soft, language-led* (м'яка), яка орієнтована на лінгвістичні аспекти спеціального навчального матеріалу;

2. *hard, subject-led* (жорстка), при якій майже половина навчальної програми з профільних дисциплін викладається іноземною мовою;

3. *partial immersion* (часткове занурення), яке використовується для окремих модулів у межах спеціальностей, що викладаються іноземною мовою [5].

Використання англійської мови як основної мови навчання (English Medium Instruction) у вищій освіті визначається як викладання академічних предметів англійською мовою в країнах, де для більшості населення англійська не є рідною мовою. При цьому покращення комунікативної компетентності студентів може бути імпліцитною метою [4, с. 330]. Мета програм ЕМІ полягає в забезпеченні студентів професійними знаннями та вдосконаленні володіння англійською мовою для подальшої глобальної інтеграції.

Бортник С. вважає, що методика ЕМІ є результатом розвитку інтеграції вивчення іноземної мови та фахової дисципліни. Поступовий перехід від вивчення англійської мови професійного спрямування (ESP – English for Specific Purpose) до предметно-мовне інтегроване навчання (CLIL), а потім до англійської мови як мова викладання (EMI – English Medium Instruction). Якщо порівнювати ці дві методики, то методика ESP фокусується, головним чином, на вивченні іноземної мови, тоді як методика CLIL має амбівалентний характер, оскільки спрямована як на професійне спрямування, так і на саму іноземну мову. У відміну від цих підходів, методика ЕМІ не пов'язана з викладанням іноземної мови як окремої дисципліни [1, с. 98].

Оскільки методика English Medium Instruction (EMI) обмежується університетськими програмами, які викладаються виключно англійською мовою, вона має більш глобальний характер порівняно з предметно-мовним інтегрованим навчанням CLIL, що використовується переважно в країнах Європи. Крім того, з орієнтацією на інтернаціоналізацію університету та привертання студентів із-за кордону (зверху-вниз), ЕМІ може абсолютно

виключати вивчення мови. Навпаки, у випадку CLIL, розробленого в Європі, використовується для різних мов (не тільки англійської), оскільки від самого початку це був регіональний процес (знизу-вгору), спрямований на вивчення мови [4, с. 330].

Проте вчений М. Хайер прихильний думці, що предметно-інтегроване навчання може призвести до зниження рівня предметної компетентності або неповного розуміння предмету студентами. Це може бути викликано тим, що викладачі заздалегідь спрощують зміст навчальної програми [6].

Вчена О. Ходаковська висловлює альтернативну думку, вважаючи, що вивчення мови стає більш спрямованим на конкретні комунікативні завдання. Це забезпечує студентам можливість краще пізнати та розуміти культуру мови, яка вивчається, що, в свою чергу, призводить до розвитку соціокультурної компетенції. Через великий обсяг мовного матеріалу, що проходить через студента, відбувається повноцінне занурення в природне мовне середовище. Робота над різними темами дозволяє вивчити специфічні терміни та мовні конструкції, що сприяє поповненню словникового запасу студента термінологією предмету і готує його до подальшого навчання та використання отриманих знань і вмінь. Вивчення іноземної мови і мовного предмета одночасно служить додатковим інструментом для досягнення освітніх цілей і має позитивні аспекти як для вивчення іноземної мови, так і для опанування фахового предмету [3].

Згідно з думкою вченого Г. Фолльмера, лінгвістичні труднощі, які зустрічаються в учасників під час предметно-мовного інтегрованого навчання, часто сприяють активізації творчої розумової діяльності студентів (завдяки розробці деталей ситуації та виявленню суперечностей). Це, в свою чергу, може сприяти більш глибокій семантичній обробці слів і глибшому розумінню концепцій навчального плану студентами [9].

На думку А. Бонне, студенти можуть витрачати енергію на вирішення концептуальних проблем, переходячи на іншу мову, але це не завжди

призводить до вирішення мовних труднощів. Те, що може бути перешкодою для студента, насправді може стати сильним потенціалом, особливо для засвоєння конкретних понять у предметах. Важливо відзначити, що студенти, які беруть участь у предметно-мовному інтегрованому навчанні, можуть опинитися у не вигідному положенні на іспитах із різних предметів, за винятком інтегруючих, таких як іноземна мова і рідна мова і література [9].

Вищезазначений матеріал уможлиблює наступні висновки – використання методології CLIL відповідає функціональному та лексичному підходах до навчання іноземної мови в університеті і надає можливість досягти більшої ефективності у процесі її освоєння. Це досягається шляхом створення навчального середовища, яке імітує мовленнєвий контекст і сприяє підвищенню внутрішньої мотивації студентів. Важливо відзначити, що занурення студентів у мовне середовище під час вивчення професійної термінології позитивно впливає на їхню мотивацію та розуміння предметного матеріалу.

Отже, використання методології CLIL у викладанні англійської мови професійного спрямування є високо ефективним підходом, який сприяє якісному підготовці студентів для викликів сучасного професійного середовища. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні можливостей імплементації технології CLIL у вищих немовних закладах України.

Список використаної літератури

1. Бортник С. Б. Англійська як мова викладання: виклики та особливості роботи викладачів. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2019. №30 (69). С. 96 –101.
2. Мовчан Л. Г. Використання досвіду Швеції у вітчизняній практиці навчання іноземних мов. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2011. № 7. Ч. 2. С. 214–220.
3. Ходаковська О. Особливості методики предметно-мовного інтегрованого навчання. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/11/63.pdf>.
4. Bradford A., Brown H. English-Medium Instruction in Japanese Higher Education: Policy, Challenges and Outcomes. 2017. p. 330 URL: https://www.researchgate.net/publication/344271315_Book_review_of_

the_book_English-Medium_Instruction_in_Japanese_Higher_Education_Policy_Challenges_and_Outcomes_by_A_Bradford_H_Brown_Eds

5. Content and Language Integrated Learning (CLIL) at School in Europe. URL: http://ec.europa.eu/languages/documents/studies/clil-at-school-in-europe_en.pdf.

6. Hajer M. Creating a language-promoting classroom: content-area teacher sat work. *Second and foreign language learning through classroom interaction*. Mahwah N.J. and London: Lawrence Erlbaum Associates. 2000. P. 265–285.

7. Marsh D. The relevance and potential of content and language integrated learning (CLIL) for achieving MT+2 in Europe. URL: <http://userpage.fuberlin.de/elc/bulletin/9/en/marsh.html>.

8. Sudhoff J. CLIL and ICC: Foundations and Approaches towards a Fusion. *International CLIL Research Journal*. 2010. 1(3). P. 30–37.

9. Vollmer G., Helmut Johannes, Lena Heine, Randi Troschke, Debbie Coetzee, Verena Kuttel. Subjects specific competence and language use of CLIL learners: The case of geography in grade 10 of secondary schools in Germany. *Paper of the ESSE8 Conference in London*. 29 August 2006. P. 22–25.

КОНЦЕПТ «ПАЛЯНИЦЯ» В ЕТНОГРАФІЧНИХ І ФОЛЬКЛОРНИХ МАТЕРІАЛАХ, НАДРУКОВАНИХ НАПРИКІНЦІ XIX – НА ПОЧ. XX СТ.

Анастасія ШАПОШНІКОВА

*наукова співробітниця музею «Літературне Придніпров'я»
КЗК «Дніпропетровський національний історичний музей
ім. Д. І. Яворницького» ДОР*

У статті аналізується концепт «паляниця» в друкованих етнографічних, фольклорних матеріалах кін. XIX – поч. XX ст.; здійснюється порівняння значення з іншими борошнаними виробами в етнокультурній площині.

Ключові слова: етнолінгвістика, концепт, паляниця, фольклор, приказка, пісня

The article analyzes the concept of «palyanitsa» in printed ethnographic and folklore materials of the late 19th and early 20th centuries; the value is compared with other flour products in the ethno-cultural context.

Keywords: ethnolinguistics, concept, palyanitsa, folklore, proverb, song.

У мовній картині світу сучасного українця в умовах російсько-української війни слово «паляниця» посіло своє особливе місце. «Паляниця» стала словом-паролем, який визначає приналежність до етноспільноти.

Вважаємо, що можна говорити про концепт «паляниця», який вживається не лише в розмовних практиках, а й в соціальному, культурному,

